

Ольга ХАМУЛЯК,
*учителька географії Андрійковецької гімназії
 Розсошанської сільської ради*

Формування екологічного мислення учнів

Демократичне суспільство прагне якнайшвидше відновити віковий досвід відносин людини та навколишнього світу. Екологічна проблема набула статусу глобальної, оскільки успішність її розв'язання обумовлює життєві інтереси всього людства. Врятувати природу, а отже, і людство можуть лише докорінні зміни в системі цінностей, що є в суспільстві. Для якісного вивчення й дослідження природничих дисциплін важливо створити екологічно грамотний простір, у якому кожна особистість буде відчувати себе безпечно, ставитися відповідально до запобігання екологічної катастрофи, про яку дедалі гучніше повідомляють науковці.

Учителі географії активно долучаються до формування екологічного мислення й поведінки здобувачів освіти як свідомих громадян. Відповідно до навчальної програми «Географія. 6-9 класи» компетентнісний потенціал предмета включає «Екологічну грамотність і здорове життя». Він передбачає формування в учнів ціннісного ставлення до навколишнього середовища, усвідомлення важливості ощадного природо-

користування. Виховання екологічної культури наскрізно проходить через усі курси шкільної географії. Нова українська школа екологічну компетентність здобувача освіти визначає як усвідомлення основ екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства.

Освітній процес я будую так, щоб задовольнити допитливість учнів, надати їм можливість вести власні пошуки, робити відкриття, проявляючи при цьому самостійність та індивідуальне ставлення до розв'язання проблеми. Так, учень 7 класу в 2021 році став призером обласного конкурсу «Знавці географії». Він підготував презентацію на тему «Географія села Андрійківці», в якій описав природу і населення села, а також екологічні проблеми й шляхи їх розв'язання.

Систему екологічних знань у школі розкриваю з максимальним використанням прикладів свого регіону (забруднення ставка, вирубка лісу, спалювання листя і сміття). Учні ведуть

спостереження за рослинами й поведінкою тварин свого краю, вивчають річку Смотрич, яка бере початок на околиці села, досліджують ставок. Така робота сприяє вихованню любові до природи, культури індивідуальної поведінки в природі, формує практичні вміння і навички спостереження та спілкування з об'єктами живої природи.

Ведучи спостереження, юні природолюбви проводять активну профілактичну роботу з місцевим населенням щодо дотримання чистоти навколишнього середовища. Як результат роз'яснюючої роботи, жителі вже не викидають сміття у річку та ставок, не виливають стічні води з домашніх господарств. Учні очищають дно річки, джерела, саджають дерева у саду та парку, допомагають лісівникам.

Урок – основна форма організації освітнього процесу. На уроках географії розкриваю взаємозв'язки між людиною і природою, виховую в дитини кращі моральні якості: гуманність, прагнення бути корисним суспільству, зробити свій внесок у справу збереження і поліпшення природного оточення.

При вивченні теми «Ландшафти України» у 8 класі учні досліджують ландшафти своєї місцевості, визначають, як змінились природні комплекси внаслідок господарської діяльності людини, яка екологічна ситуація склалася в нашій місцевості.

Зміст шкільних курсів географії у поєднанні з творами мистецтва є потужним джерелом формування позитивних емоцій до природи на фоні вивчення погодних і кліматичних умов, водних ресурсів, рослинного й тваринного світу. Сьогодні є широкі можливості залучення інтернет-ресурсів, відеоматеріалів, фотографій, фрагментів кіно, творів образотворчого мистецтва. Це надихає учнів і самим виражати позитивні емоції через створення власних коротких відеорепортажів про стан довкілля своєї місцевості.

Екскурсії у природу та на виробництво є однією з форм природоохоронної освіти й виховання учнів. Під час екскурсій у природу в учнів розвивається спостережливість, формується вміння виявляти зв'язки між життєвими явищами та природними процесами, пробуджується інтерес до навколишнього середовища, бажання глибше пізнати його закономірності.

Починаючи з 24 лютого 2022 року, учителі, на превеликий жаль, наводять жакливі приклади, коли йдеться про екологію країни та свого краю. На уроках географії ми розглядаємо, аналізуємо, критично оцінюємо наслідки вибухів бомб і мін, радіаційних заражень через можливі обстріли атомних електростанцій, мінування сільськогосподарських земель і лісових насаджень, поширення отруйних речовин внаслідок обстрілів нафтобаз, газових сховищ та об'єктів хімічної промисловості. При вивченні географічних оболонку у 6 та 11 класах наводимо приклади наслідків війни для стану довкілля в Україні: забруднення повітря, засмічення територій уламками зруйнованих будівель, розбитими авто, залишками побутових речей і техніки, забруднення річок, ставків, акваторії морів через затоплення кораблів, розповсюдження нафтопродуктів та вибухових речовин; знищення заповідних територій, руйнування екосистем, загибель тварин і птахів (<http://surl.li/ftdzh>; <http://surl.li/fmqmh>).

У ході освітнього процесу як в урочний, так і в позаурочний час створюю ситуації для дискусії, відкритого обміну думками з питань післявоєнної відбудови населених пунктів, зруйнованих російським вторгненням, відновлення природних ресурсів, а також розробки заходів, які сприяють збереженню навколишнього середовища, допомагають боротися зі зміною клімату. Так народжується тематика учнівських проєктів, акцій, досліджень.

Отже, здобувачі освіти, які оволодівають екологічною компетентністю, мають можливість сприймати себе, як невід'ємну частину довкілля, розуміти багатогранну цінність природи для суспільства в цілому та для кожної людини зокрема, оволодівати нормами правильної поведінки в природному середовищі, застосовувати власні пошукові та дослідницькі вміння і навички.

Пошук нових форм роботи з учнями, ефективних способів подачі актуальної інформації про стан довкілля в Україні та на інших територіях планети є чудовим стимулом до творчого, нестандартного викладання географії, вдосконалення педагогічної майстерності.

Валентина КОСТЕЦЬКА,
вчителька географії Гвардійського ліцею Гвардійської сільської ради

Як розвинути просторову уяву учнів?

Метою сучасної географічної освіти є створення особистості, яка володіє просторово-географічними знаннями, культурно-географічними ціннісними орієнтирами; особистості, яка пов'язує своє майбутнє в географічному середовищі на основі взаємодії з природою, тобто - формування компетентної, обізнаної особистості з активною громадською позицією. Тому сьогодні навчальний процес спрямовую на досягнення ключових і предметних компетентностей.

У своїй роботі дотримуюсь ідей В. О.Сухомлинського, який говорив, що школа має бути не коморою знань, а середовищем думки. Тоді предмет, що його викладає вчитель, стає не кінцевою метою його діяльності, а засобом розвитку дитини.

Намагаюся відкрити в кожній дитині душу творця, дати їй змогу пробудитися і розквітнути. Створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність і формується як творча особистість.